

O stavbách a náčiní

chrámů Páně

dle nařízení

synody provincialní Pražské

od roku 1860.

V Praze 1864.

Nákladem kníž. arcib. Ordinariatu.

O stavbách a náčiní chrámů Páně

dle nařízení

synody provincialní Pražské

od roku 1860.

V Praze 1864.

Nákladem kníž. arcib. Ordinariatu.

Ješto nařízení synody provincialní Pražské od r. 1860 týkající se stavby a náčiní chrámového zahrnují v sobě předpisy takové, jichžto známost vidí se potřebnou býti nejen duchovenstvu, nýbrž i umělcům, znalcům i těm, kteříž jakoukoli službu v chrámě konají, konečně těm, kdož roucha a jiné náčiní chrámové zhotovují: uzavřela synoda diecesální r. 1863 (v 18. kap.), že svrchu řečená část synody provincialní v jazyku českém i německém bude tiskem vydána; pročez se tímto z rozkazu J. Eminence nejdůstojnějšího vrchního pastýře našeho překlad český u veřejnost podává. Dokladů v textu latinském pod čárou naznačených zde pomínuto.

Z kníž. arcib. jeneralního vikářství.

V Praze, 31. května 1864.

Petr Krejčí,
jeneralní vikář.

Obsah abecední.

	Stránka.
Advent, jaká přísluší barva rouch posvátných	31
Alba čili říza	32. 33
Antependium	16
Baldachin	32
Biret	31
Bratrstvo k okrase chrámů a br. Božího Těla	47
Bursa	30
Ciborium	20. 27
Cingulum	33
Dalmatika jahnova	30
Dlažba ve chrámě	8
Hroby; nad nimi kříže; nápisy	44
„ kněží; dítek nedospělých	45
Hřbitov	41
Humerál (náramek)	32
Chrám; stavba a sloh stavební	3. 4
„ průcelí bud' ozdobeno	5
„ střecha, upravení a zachování její	7. 8
„ čistota v něm	9

	Stránka.
Kaditelnice	28
Kalich	27. 35
Kaple	10
„ na hřbitově	43
Kásule (ornát)	29
Kazatelna	25
Klekátko v sakristii	38
„ na hřbitově	42
Klíč k tabernákulu	21
„ ku sv. olejům	40
Knihy obřadní budtež uloženy v příhrádkách .	36
Konservátor starožitností církevních	47
Konvičky ke mši sv.	28
Korporál	21. 32
Kropenka	13. 26
Krypty v kostele	45
Kříž na oltáři, v sakristii, na hřbitově . 16. 36.	43
Křtelnice	22
Kůr pro hudebníky	26
Kvítí na oltáři	17
Lampa věčná	22
Lavice pro lid	25
Manipul	30
Obnovení chrámu děj se pečlivě	9
Obrazy v chrámě	17
Okna budte kostelu přiměřená	8
„ v kaplích	11
„ na hřbitově	42
Oleje sv., jich přechovávání	39
Oltář a okrasa jeho	13
Oratorium (modlitebna domácí)	11
Ostatky Svatých	16

	Stránka.
Palla	32. 33
Pastoforie	19
Patena	27. 35
Pluvial	30
Polštáře na oltáři	17
Presbytář (kůr kněžský)	6
Prostěradla na oltáři	15
Pult na misál	17
Purifikatorium	32
Půst, jaká tu barva rouch posvátných	31
Ročetky a superpelice	33
Roucha posvátná	29
Ručníček	33. 37
Sakrář (posvátniště)	37
Sakristie, úprava její	35
Sedadla pro kněze a asistenty	25
Sochy v průčelí chrámu	6
„ v kostele samém	17
Spolky panen	47
Štola kněžská	30
Stolice zpovědní v kostele	24
„ „ v sakristii	38
„ zpovědní, klekátko při nich	25
Stupně v presbytáři	7
„ u oltářů	13. 14
Svátost nejsv. kdy se má obnoviti	36
Svíce voskové	16
Svícný	16. 28
Tabernákul (Stánek vel. Svátosti oltářní)	18
Tabulky kánonu	17
Tunika podjahnova	30
Umývadlo v sakristii	37

	Stránka.
Varhany	26
Velum při mši sv.	32
„ na sv. oleje	41
Věž chrámová	10
Voda křestní	23
„ svěcená	26
Zvonky mešní	28

Kapitola I.

Předpisy obecné.

Jako neviditelné vlastnosti Boží dle slov apoštola (Řím 1, 20), skrze ty věci, které jsou učiněny, rozumem pochopené spatřiny bývají, rovněž i Božská moc nejsv. Vykupitele našeho podivuhodným způsobem se obráží v těch velemoudrých ustanoveních církevních, kteréž k zevnějšimu lesku a ku slávě bohoslužby směřují, naplňující zbožnou mysl věřících úctou ku Kristu a Církvi jeho. Neboť ačkoli všechna sláva Církve co dcery královské jest vnitř, předce zalíbilo se královskému Ženichu jejímu, aby ta, „již On miloval a za niž sebe samého vydal“ (Efez. 5, 25.) královna stála jemu po pravici v oděvu pozlaceném, ozdobena rozličností (Ž. 44, 10.).

Za tou příčinou ode dávna zbožná obětovnost věřících o to se zasazovala, aby Církev vezdy měla hojnost posvátného náčiní, aby jeho skvělou ozdobou svatá ta-

jemství, kteráž v chrámě se konají a chovají, co nejvíce oslavena byla.

Církev sama povždy pěstovala i rozšiřovala zbožnou obětovnost tuto a spolu vydala mnohé předpisy týkající se zevnější bohoslužby čili staveb a náčiní chrámového, vždy o zachování významu duchovního a umění církevního jsouc pečlivá, aby to, což obětovností věřících aneb pilností umělců utvořeno, neprotivilo se zásadám pravé víry, nýbrž aby sloužilo ku vzdělání, ne pak ku pohoršení.

Protož nařizujeme, aby vše to bedlivě se zachovalo, co vzhledem na stavby a náčiní chrámové buď zákony církevními, neb rozkazy apoštolské Stolice aneb předpisy posvátného sboru obřadů (Congregatio Rituum) stanoveno jest.

Podle příkladu slavného biskupa Milánského, sv. Karla Bor. a podle vzoru arcidiecesální synody Pražské (od r. 1605) k rozmnožení okrasy domu Božího vybrány jsou tuto některé částky církevních předpisů a stanov synodálních, jež k potřebě duchovenstva vůbec, zvláště pak přednostům chrámův ku povšimnutí sem klademe, co nejsnažněji žádajíce, aby pokud možná bedlivostí jejich v skutek uvedeny byly.

Kapitola II.

O stavbě, zachování a obnovování chrámův.

Pakli všemu zadost učiněno, co podle práva církevního ku stavbě nového kostela se vyžaduje, má se místo nejslušnější a podle úsudku biskupova ku stavbě posvátné příhodné vyvoliti. Od časů apoštolských jesti pravidlem, aby k upamatování na Krista Ježíše, na hoře Kalvarii obět krvavou za nás obětovavšího, a k vypořádání svatého města Církve na hoře ležícího chrámové stavení byli na místě vyvýšeném aneb aspoň poněkud vynikajícím. Pročež u takových kostelů, kteříž na planině se stavěti musí, aspoň základové budtež o něco výše položení tak sice, aby se po několika stupních (jichž číslo nerovné buď) do chrámu vzesťupovalo.

Aby se však chrámu vždy větší úcty dostávalo, postará se biskup o to, aby podle obyčeje starobylého chrámové poněkud ostrovům se podobali, aby tedy netoliko nestavěli se poblíž domů hlučných neb méně slušných, nýbrž aby od každého stavení vůbec vzdálení a oddělení byli. Jestliže se příbytek duchovních neb kostelníků pro větší bezpečnost kostelního náčiní blíž chrámu samého vystaví, budiž zřetel obrácen k tomu, aby tato stavení chrám neza-

krývala, aniž byla jinak na ujmu okrasy domu Hospodinova.

Hned z počátku budiž i k tomu přihlíženo, aby kostel byl dosti prostranný, tak žeby nejen osadě farní dostačil, alebrž i lid přespolní, o větších slavnostech sem spěchající zahrnouti mohl; tolikéž nebude bez prospěchu, když se vyvolí pro kostel místo takové, aby mohl rozšířen býti, když by toho časem třeba bylo.

Sloh stavební může býti rozmanitý, podle uznání biskupova budiž zvolen takový, jenž k vyznačení svatých tajemství naší víry se hodí a s uměním i životem církevním se srovnává. Již pak tak řečenými Stanovami apoštolskými schvaluje se stavba chrámův především v podobě kříže, na němž pněl náš Spasitel; přistavěli se mimo hlavní loď chrámovou dvě na způsob ramen proti sobě položené kaple, ukáže se taková podoba kříže, jižto chrám stavbou svou projevuje. Ať již kterýkoli sloh stavitelé ponavrhnou, biskup postará se o to, aby forma stavby nikdy se neprotivila duchu víry katolické, jakož aby dům Boží okrasu vyžadující nebyl zohaven světskými přívěsky nezkušených neb zlomyslných umělců.

Za starodávna bývali chrámové stavění na východ; mnozí učencové praví, že se

to dalo k rozkazu sv. apoštolův, a jest to zajisté obyčej velmi chvalitebný, abychom pohlíželi k ráji, jehož jsme byli pozbyli, k této prvotní vlasti své, modlíce se k Bohu, aby nás opět uvésti ráčil tam, odkudž jsme vyhnáni byli. Schvalujíce obyčej tento velmi významný chceme, aby pokudž nutné okolnosti místní jinak nevyžadují, každý kostel staven byl tak, by kněz u velkého oltáře mši sv. sloužící k východu byl obrácen.

Průčelí chrámové s obzvláštní pečlivostí okrašlovali předkové naši, tak aby již zevnější ozdoba stavby svědčila, že tu dům Boží a brána nebeská. Nesluší zajisté uchylovati se od obyčeje tohoto, a proto biskupové o to se postarají, aby průčelí chrámové podle zámožnosti chrámu a v poměru ku slohu stavebnímu krásnými ozdobami se skvělo. Obzvláště sobě snažně přejeme, aby dvěře v průčelí chrámovém umístěné přiměřenou okrasou svojí poukazovaly na slova Onoho, jenž dí: „Já jsem dvěře“ (Jan 10, 9.). A tu radíme, aby pokud možná v průčelí chrámu trojí vchod se nalezal, netoliko proto, aby mužové zvlášť a ženy zvlášť mohli vcházeť a o slavnostech náležitý pořádek se mohl zachovati, nébrž hlavně k označení tajemství nejsv. Trojice, jelikož vzhledem na ni podle slov sv. Paulina dům Boží v trojí duze jest vstupujícím otevřen, a trojí

brána svědectví vydává zbožné víře. Rovněž záslušno, aby předsíň v průčelí chrámu se nalezající pokudž místnost sama a sloh připouští, důkladnými výtvary uměleckými ozdobena byla. Mimo to žádá sv. Karel Bor., aby v průčelí každého chrámu, zvláště pak farního nad hlavními dveřmi se nalezal obraz neb socha Marie Panny držící Božské děťátko na loktech svých; v pravo má býti přidán obraz toho světce neb té světice, jimž chrám jest zasvěcen, v levo pak obraz svatého neb světice té, jimž osadníci obzvláštní prokazují úctu; kdyby nebylo možná všecky tři obrazy umístiti, alespoň hlavní patron chrámu vypočten budiž. Na pobočných zdích chrámových není sice obrazů ani soch zapotřebí, předce ale žádáme, aby na té zdi neb kapli, v níž se přechovává nejsv. Svátost, aneb na jiném slušném místě zevnitř kostela přiměřený obraz neb práce sochařská ustavičně okolojdoucím na paměť uváděly nejsvětější tajemství katolické víry. Podle svrchu zmíněného zevnějšího uspořádání chrámu řídit se musí též úprava vnitřní, kteráž požaduje, aby i duchovenstvo i lid službám Božím přítomný ve způsobě kříže před tváří Božskou se objevil. Aby tajemství toto zřejmě nastíněno bylo, poroučíme na základě tak řečených Stanov apoštolských, aby presbyterium čili kůrkněžský blíž hlavního oltáře vyvýšen byl nad dlažbou chrámovou tak sice, aby ono

místo nejsvětější netoliko mříží bylo od lodi chrámové odděleno, nébrž aby i výškou několika schodů velebnost Svatyně označena byla. Počet schodů u presbyteria obnášej tři k vyznačení tajemství nejsv. Trojice, nebo pět na památku pěti ran Kristových, neb i sedm, čímž se vyznačuje sedmero svěcení, jimiž se ku kněžství přistupuje, a počet sedmera svátostí novozákonních, z nichž jakožto potůčkův nejsv. oběti veškeren poklad milostí do širého světa plyne. Obyčej starobylý žádá, aby v lodi chrámové zaujali muži část jižní, ženy část severní.

Podobné pečlivosti jako ku stavbě zapotřebí jest i k zachování chrámu, aby vykonávání služeb Božích nebylo přerušeno aneb pro velké překážky zcela nemožným učiněno. Pročež především sluší dbáti o zachování střechy, od níž i zachování ostatní budovy závisí. Sv. Karel Bor. tudíž žádá od stavitelů, by hned při stavbě k tomu bedlivě přihlíželi, aby svah střechy byl tak uspořádán, by se okap pokud možná od základů a dolejší části zdí vzdálil. Střecha budiž pevně a důkladně vzdělána, jsouc důstatečně podporami a trámy upevněna, a kryta buď, není-li důstatek kovové žesti (plechu), aspoň křidlicí a jinak vedle obyčeje krajů bedlivě buď upravena.

Vyzýváme pak veškery přednosty chrá-

mův k bedlivosti, aby dům Boží bez veliké pohromy byl uchován; tudíž mají častěji dohlížeti, by i nepatrné skuliny, jimiž krůpěje deště vnikají, byly zandány, a kdykoli během času nějaká patrnější škoda na střeše se udá, budiž co nejrychleji opravena, ješto jinak lepenice snadno zpukří, zdi rozmokají a stavení celé se kazí. Rovněž o to má pečovati, aby tráva na okraji zdi vyrostlá brzy byla vytrhána, a spolu křoví neb stromoví, kterýmž se základové stavení poznenáhla kazí, vykopáno. Tak též bedlivě sluší přihlížeti k tomu, aby ani vnitř ani zevnitř neutrpěly zdi přílišným vlhkem, a proto budiž voda, která by delším kapáním nashromážděna mohla základům škoditi, rychlým odtokem vzdálena.

Uvnitř chrámu buďtež okna velikosti kostela přiměřená, dosti dlouhá a široká, zhotovena však na ten způsob, aby se pro snadnější vysychání zdi a vzdálení výparu bez obtíže otevřiti, aneb bylaliby malá, někdy i zcela vysaditi mohla. Podlaha či půda nemá býti na žádném místě holá, nébrž vydlážděna buď hlazeným křemenem, neb polévanými cihlami neb jiným pevným kamenem. Buďsi však dlažba jakákoli, nesluší nikdy vyznačovati na ní znamení sv kříže aniž obrazy svatých ani jiný znak na některé tajemství se vztahující, aby se úcta svatým věcem povinna tou měrou nerušila.

Nejlépe se správcové duchovní o zachování veškerého náčiní a okrasy chrámové postarají, ostříhají-li nařízení synody Pražské od r. 1605, jež tuto obnovujeme, aby totiž kostel vždy se skvěl úplnou čistotou; každého osmého dne budiž v něm meteno, prach se stolic, stěn, oken, oltářů i obrazů hadrem neb smetákem budiž setřen, a pavučiny odevšad vzdáleny.

Do kostela správcové duchovní ničeho nedávejte aniž v něm co měňte bez dovození biskupova; máli se chrám zevnitř neb vnitř obnoviti, tu nechať k vydatnějšímu věci provedení farář poradiv se s umělci předloží úplný návrh a nákres opravy biskupovi, a po obdržení povolení stůj na tom, aby se vše podle potvrzeného návrhu dalo, jakož i o to bedlivě se starej, aby obnova lidem zbožné mysli a schopných rukou svěřena byla. Máli starý kostel býti rozšířen, musí vždy stavba nová se slohem starého stavení se shodovati; a pravidla toho budiž také při vnitřních neb zevnějších opravách kostelních šetřeno.

Snažně sobě přejeme, aby farářové a všickni vůbec kněží se důkladně obeznámiti hleděli s církevními starožitnostmi, aby tudy jasného úsudku o zásadách a pomůckách křesťanského umění nabyvše uvarovali se nebezpečí, žeby pro nevědomost a nezkušenost jejich mnohá věc, která

by se zachovati měla, byla zrušena, jiná neužitečná se zachovala a chrám žeby po velkých útratách slouti mohl spíše zohaveným nežli obnoveným.

To co tu pověděno o stavení, zachování a obnovení chrámů, má svou platnost z části i o věžích; zevnější útvar jejich musí se srovnávati se slohem kostela. Schody ke zvonům a k hodinám vedoucí buďtež pokud možná pohodlné a bezpečné. Vchod do věže budiž opatřen pevnými dveřmi a závorami a buď vždy uzavřen kromě když třeba jest zvoniti. Ani na věži se nenacházej, coby úctě domu Hospodinovu povinné na ujmu bylo.

Kapitola III.

O kaplích a soukromých modlitebnách.

Kaple, jakéž zbožná mysl věřících k rozmnožení pobožnosti na rozcestích neb ve vesnicích zakládá, mohou se toliko s povolením biskupským stavěti; k tomu cíli musí se vyhotoviti listina, kterouž se obyvatelé zavazují, že chtějí i o budoucí zachování stavby takové se starati; mimo to od nynějška se musí také nákres stavby předložiti. Žádoucnó jest obzvláště, aby se k takové kapli vybralo místo vyvýšené a od vozové cesty poně-

kud vzdálené, aby netrpěla příliš blátem a kalužemi. Kaple buďtež dobrou střechou pokryté, aby obrazy neb sochy deštěm nehynuly. Zevnějšek kaple budiž obílen, uvnitř buďtež kaple k slohu stavby přiměřeně ozdobeny. Biskupové k tomu budou přihlížeti, aby se v kaplích nenahromadilo příliš mnoho obrazů a soch, jakož aby celá okrasa neprotivila se duchu víry katolické. Okna buďtež zasklená a opatřena mřížemi a pokud možná, buď kaple se všech stran pevným plotem ohražena, aby nemohla blátem býti pokálena aneb od lidí zlovolných zneuctěna.

Pakliže biskup k tomu svolí, aby se v kapli každoročně o některých ustanovených dnech mše sv. sloužila, musí se v ní nalezati slušný oltář a veškeré náčiní, jehož ke mši sv. zapotřebí jest.

Zbožná péče farářův i o to bude dbáti, aby i kříže, obrazy a sochy na rozcestích postavené v dobrém stavu byly zachovány.

Domácí modlitebnu (oratorium), v níž někdo sám aneb s rodinou svou společně pobožnost konati chce, aniž by se tam mše sv. slouživala, může sobě každý katolík zříditi; a přejeme snažně, aby k vůli obnovení pobožnosti domácí, kteráž bohužel namnoze vymizela z rodin křesťanských, především v domech šlechtických modli-

tebny domácí opět zřízeny byly. A proto napomínáme dědice domů šlechtických, aby pilně dbali o zachování modlitebnic od předkův založených, by tím způsobem dokázali, že i mysl zbožnou zdělili po předcích svých. Též napomínáme zámožnější hospodáře a hospodyně, aby se neostýchali ku povzbuzení zbožnosti mezi domácími svými zvláštní modlitebnu ku konání společné pobožnosti zříditi; ostatní věřící pak zapřisaháme před Bohem, aby okrasou svatých obrazů a úctou jim vzdávanou vydávali svědectví, že příbytek jejich a všechna jejich rodina Bohu samému jsou zasvěceny.

Jestliže by sobě někdo přál, aby v soukromé modlitebně jeho někdy mše sv. se směla sloužiti, může se to státi toliko s výslovným povolením papežským, o jehož obdržení se každý u svého biskupa ucházeti má.

Jakmile církevní povolení se udělí, dá biskup místnost k modlitebně určenou prohlédnouti, při čemž o to dbáti přijde, aby nad modlitebnou, pakli se v dolejší části domu nalézá, nebylo v hořejším patře žádných jiných obydlí zřízeno. Podobně buď o to dbáno, aby modlitebna pokud možná byla zcela oddělena od ostatních pokojů, do nichž se často vchází, a aby se v ní neukládalo náradí domácí, aniž co jiného se dalo, coby posvátnosti místa

na ujmu bylo. Mát modlitebna taková zcela podle vzoru chrámův se uspořádati a nákres biskupovi předložiti. Oltář, podlaha, střecha, okna a jiné věci zřízeny buďtež podle těch pravidel, jakáž Církev předpisuje vzhledem na menší kaple a oltáře. U oltáře buďtež dva stupně, podnoží budíž za druhý stupeň považováno. Okna buďtež tak vysoko umístěna, aby zvenku nemohl nikdo do modlitebny se dívati. Blíž dveří ať se nachází kropenka se svěcenou vodou; rovněž ať jest určena obzvláštní skříň k uschování posvátného náčiní. Konečně buď v modlitebně zavěšena listina svědčící, že se tu mše sv. skutečně sloužiti může.

Ješto však sněm Tridentský důrazně napomíná biskupy, aby nedopouštěli, by se mimo chrámy v domech soukromých mše sv. sloužiti směla a jí lid přítomen byl, známo činíme všem, že povolení či privilej soukromé modlitebny jen na ty nemocné neb jiné osoby se vztahuje, jimž uděleno jest, a že bez povolení duchovní vrchnosti nesmí modlitebna nikdy na jiné místo přenešena býti.

Kapitola IV.

O vlastnostech oltářů a okrase jejich.

„Oltář jest podoba těla, a na oltáři Tělo Kristovo,“ dí sv. Ambrož. Poněvadž

tedy oltář vypoďobňuje Tělo Kristovo a spolu hrobem jest, na němž krev Božského Beránka a skrze ní duchovní oběti věřících Bohu se obětují, na jevě jesti, že oltář k oběti mše sv. ustanovený jest obzvláštní ozdobou a nejpřednější částí chrámu. Poněvadž oltář vypoďobňuje samého Krista, jenž jest skála a kámen úhelný Církvě, sluší zajisté, aby podle starobylého obyčeje a vedle předpisů rubrik mešních (rubr. 20) oltář pokaždé byl vzdělán z jediného, pevného, vybraného a neporouchaného kamene. Neníli možná kámen takový opatřiti, buďtež noví oltářové aspoň z cihel staveni a svrchu pevnou plochou kamennou pokryti, zřízení pak buďtež tou měrou, aby se pod oltář nemohlo nic uložití, leč by pro svaté pozůstatky místo tam bylo připraveno. Podobně i stupně u oltáře buďtež vzdělány z mramoru, neb aspoň z pevného kamene neb cihel plochou dřevěnou pokrytých; u velkého oltáře ať jsou stupně tři, aneb ve větších chrámech i pět; u vedlejších oltářů dostačí jeden stupeň. Stůl oltářní buď tak vysoko od podnoží, dřevěnými tabulemi neb prkny vykládaného, postaven, a budiž tak dlouhý a široký, aby se kněz při mši sv. volně a slušně pohybovati mohl.

Od starodávna stává v Církví pravidlo, že oltářů postranních nemá býti příliš mnoho. Ve farních chrámech bude dosti tří oltářů; tito buďtež postaveni tou měrou,

aby kněz u nich sloužící hleděl na východ, ať již chrám je staven na způsob kříže, neb ať má lodí tré aneb jenom jednu. Jeli však více oltářů potřebí, buďtež ostatní po obou stranách kostela vystaveni tak, aby kněží stejnou dobou nejsv. obět konající pro přílišnou blízkost oltářů sobě vespolek na překážku neb k výtržnosti nebyli. Neslušné jest, stavěti oltáře tak, aby jaksi ku pilířům neb sloupům chrámovým byli přilepeni. V kaplích menších budiž oltář uprostřed postaven, nikoli stranou. Jako hlavní tak i poboční oltářové buďtež poněkud vyvýšeni nad podlahou čili dlažbou a opatřeni ozdobnou mříží železnou.

Správcové chrámů o to dbejte, aby kdykoli se nějaký oltář znova staví aneb pro sešlost obnovuje, byl souměrný se slohem kostela, jakož i aby nebyl tak sůžený aneb přeplněný, že by ani nebylo lze prach s něho setřítí.

K podstatnému náčiní a ozdobě oltáře náleží, aby pokryt byl třemi čistými lněnými prostěradly, z nichž povrchní má býti poněkud delší, tak aby po obou stranách oltáře dolů splývalo. Kol krajů oltářních nemá býti žádného rámce ani ze dřeva ani sebe skvostnějšího ale místo rámců mohou býti upěvněny stužky zlaté neb hedbávné neb různobarevné. Přední část oltáře, neníli na ní zvláštního obrazu

neb jiné okrasy, bývá ozdobena oponou, kterouž nazýváme antependium, jehož barva se sbodovati má s církevní barvou slavnosti každého dne.

V prostřed oltáře budiž umístěn kříž, jenž co hlavní ke mši sv. potřebné náčiní má býti slušně ozdobený a tak vysoký, aby poněkud vyčníval nad hlavu obětujícího kněze. Po obou stranách kříže budetež postaveny aspoň dva svícny, souměrné s podobou kříže. Na nejnižším stupni oltáře hlavního bývají postaveny dva velké svícny s voskovicemi, což zvláště o větších slavnostech schvalujeme, ješto podle předpisu misálu při slavné mši ku konci preface se mají aspoň dvě voskové pochodně rozsvítiti. K nekrvavé oběti mše sv. nehodí se jiné svíce, krom těch, které z čistého díla včel čili vosku jsou udělány bez všeho přimísení loje. Protož zakazujeme užívati kromě voskovic jakéhokoli jiného druhu svíček, byť sebe slušnějších a pěknějších na úkor zákonu a podání církevnímu.

Ostatky Svatých, kteréž se v některé slavné dny vystavují, budetež přiměřenými a skvostnými schránkami opatřeny a ve zvláštní skříni uschovány. Skříně ta budiž postavena blíž hlavního oltáře neb na jiném přednějším místě v kostele aneb, jeli to přiměřenější, v zákristii, jsouc vnitř i zevnitř skvostně ozdobena a dobře uzamčena.

Takové schránky ostatků, které ustavičně a nejvíce na hlavním oltáři jsou vystaveny, buďtež umístěny tak, aby knězi nikterak nepřekážely, jakož i aby pokaždé, když toho třeba, s oltáře vzaty býti mohly.

K ozdobě oltáře dobře sice přispívá strojené kvítí (dělané z hedbáví), přiměřenější však se zdají býti samorostlé květiny zahradní a libovonné kytky.

Tabulky kánonu buďtež jednoduše a však slušně ozdobeny; tisk na tabulkách těch budiž zvláště zřetelný písmem větším, aby obětujícímu knězi ku pohodlí sloužily.

Polštář, jenž na epištolní straně má misálu podložen býti, budiž z pevné tkaniny zhotoven, a barva jeho, pokud možná, slavnosti církevní přiměřená. Svolujeme též, aby obětující kněz užíval malého podstavku (pultu), když by se mu příhodnějším zdál; avšak přejeme sobě, aby podstavek takový byl hlazený a třeba i slušným sukнем pokrytý.

Obrazy a sochy oltářů starobylé neb uměleckou cenou vynikající s největší bedlivostí buďtež chovány a obnovení jich jen zkušeným umělcům buď svěřeno.

Stůl oltářní budiž konečně přikryt čistou pokrývkou, aby se na něm smel

neusadila; když se slouží mše sv., budiž pokrývka ta nejen odhrnuta, ale zcela vzdálena.

Kapitola V.

O stánku vel. Svátosti oltární.

Obyčej přechovávati v chrámech nejsv. Svátost, jest tak starý, že již v době Nicénského sněmu (r. 325) všeobecně panoval, a proto sněm Tridentský obyčej tento potvrdil co spasitelný a potřebný pro nemocné, jakož i za tou příčinou, že nejsv. Svátost ač od Krista k přijímání jest ustanovena, neméně od nás má býti velebena.

Čím pevněji věříme, že v nejsv. Svátosti oltární přítomen jest týž Bůh, v jehož jmenu klekati má každé koleno, nebeských, zemských i pekelních, tím více přísluší, aby místo zázračného přebývání jeho, trůn milosti a stolice nestvořené Moudrosti, velebná archa novozákonní, věže Božské síly, schránka závdavku života věčného, stánek Boží mezi lidmi, nové nebe na zemi, jemuž sami andělé se obdivují, s nejhlubší úctou ošetřováno a s obzvláštní pílí vyzdobeno bylo. Na základě zákonů církevních tedy radíme a nařizujeme, aby se následující ustanovení bedlivě zachovávala:

Poněvadž v každém kostele toliko na

jediném od biskupa vykázaném místě nejsv. Svátost se přechovávati má, budiž pro sv. stánek zvoleno místo nejpřednější, označné a vzhledem ku stavbě samé, jakož i k důstojnému uctění Kristovu nejpríhodnější. Tudíž šetřeno budiž rubriky římského ritualu, která žádá, aby se nalezal svatostánek na hlavním oltáři, jakožto předním místě chrámu, neb na jiném, jenž by se zdál více příhodným a slušným k uctění velebné Svátosti, tak sice aby se jiným posvátným úkonům a službě církevní žádná překážka nečinila. Za tou příčinou v chrámech stoličných (katedralních), kdež se mnohé obrady s obličejem od oltáře odvráceným vykonávati musí, budiž vel. Svátost ve zvláštní kapli mimo presbytář, ale ovšem co nejvíce možná ozdobené uschována.

Kdekoli se v starobylých chrámech země České posud udržely ve zdi po pravé straně hlavního oltáře vzdělané schránky vel. Svátosti, aneb na způsob věže neb sloupu umělecky zhotovené stánky (pastorie), buďtež všady zachovány a k obnově toliko umělcům proslulým svěřeny, aby tak vzácné dědictví otců nebylo zmařeno nevšímavostí neb neumělostí potomků.

Nechceme vyřknutím zvláštních zákonů o útvaru tabernákulu klásti mezi ani důmyslu uměleckému ani štědrosti věřících;

ale radíme a zapřisaháme pro lásku Krista mezi námi přebývajícího, aby duchovenstvo i lid s všemožnou péčí o to dbali, by velebný stánek Kristův co nejdůstojněji byl zřízen a nejskvostnějšími výtvořy uměleckými ozdoben. Vyslovili v té věci zbožné zajisté přání otcové na provincialním sněmu Akvenském (r. 1585) shromáždění, aby tabernákul pokud možná byl zhotoven z čistého zlata a ozdoben nejskvostnějšími drahokamy. V týž smysl, avšak pamětliva jsouc chudoby mnohých chrámů, nařídila synoda arcidiecése Pražské (r. 1605), aby tabernákul byl zhotoven ze stříbrné neb železné a pozlacené žesti neb z jiné skvostné látky, a kdyby to nebylo možné, aspoň z prken takových, kteréžby nepřipouštěly vlhkost; má pak dřevěný tabernákul býti uhlazený a ozdobený posvátnými nákrešy, jakož i pozlacen a v přiměřené rozsáhlosti zhotoven.

Jestliže všeliká stavba kostelní vůbec, tím více zajisté útvar a přiměřené vyvedení svatostánku má býti svěřováno schopným toliko rukoum, aby takto stánek vynikal ušlechtilou a ctihodnou lepostí. Každý nový tabernákul budiž tak prostorný, aby se v něm mohla uschovati nejsv. Svátost s monstrancí i ciborium; nebuď však tak vysoko vzdělán a vzdálen od stolu oltářního, aby kněz vyndavaje neb vystavuje vel. Svátost musel až na oltář

vystoupiti; aniž také zaujímej tabernákul tak velkou část stolu oltářního, žeby se ani náčiní ke mši sv. potřebné naň postaviti nemohlo. Lepší a starobylejší jest tabernákul nemovitý, opatřený přiměřenými dvířkami, než točitelný, jakýž se zhusta v chrámech nalezá. Jsouli dvěře stánku pro větší uměleckou okrasu prosvítavé, buďtež uvnitř potaženy skvostnou záclonou, aby se mouchám a pavoukům průchod zamezil.

Také uvnitř budiž tabernákul látkou hedbávnou neb skvostnou tkaninou barvy bílé potažen, aneb důkladně vyzlacen; budiž dále opatřen pevnými dveřmi a ustavičně uzamčen, aby ruka bohaprázdná se do něho nevedrala; klíč pak budiž pozlacený a ozdobený slušnou šňůrkou a nikdy nebuď přivázán k ostatním klíčům, aniž svěřen buď nekněžím neb kostelníkům; jesti to zajisté čestnou povinností a zvláštní předností faráře samého neb správce kostela, aby klíč tento a stánek Kristův bedlivě vždy opatroval, a jsa strážcem Pána svého, byl oslaven.

V tabernákulu budiž prostřen čistý lesknoucí se korporál, a nepřečovávej se v něm kromě nejsv. Svátosti nic jiného, ani ostatky svatých. Dle nařízení kongregace sv. obřadův nesmí nad tabernákulem ani ostatek sv. Kříže býti vystaven; tudíž tím méně smí se nad tabernákul

klásti obraz, socha neb květiny a jiné ozdoby, jimž by sv. stánek za podkladek sloužil. Aniž také před samé dveře tabernákulu se podobné věci nemají klásti.

K podstatné okrase sv. stánku náleží věčná lampa; stačí sice jedna, v kteréž ve dne i v noci světlo má hořeti, avšak římský rituál přeje si, aby více lamp u oltáře se nalezalo. Aby toto světlo Kristovo nikdy nevyhaslo, budiž vždy dostatkem oleje opatřeno; otcovsky zapřisaháme faráře a všecky správce chrámů a důrazně jim na svědomí klademe, aby jich péčí vše obživující Světlo světa ctěno bylo ustavičným světlem. Kdyby jmění kostelní nestačilo na udržování posvátného světla, dobrý a věrný strážce hlediz roznítiti modlitbou, slovem a skutkem svým oheň v srdci věřících, a zajisté zbožná jejich štědrota brzy o to se postará, aby ohněm lampy osvětlena byla svatyně Páně, a světlo hlásalo památku předivných skutků jeho.

Kapitola VI.

O náčíní k ohrámu příslušném.

Velká a spásonosná důstojnost, kteráž přináleží svátosti znovuzrození našeho z vody a Ducha sv., mocně toho vyžaduje, aby křtitelnice, v každém farním chrámu na-

prosto potřebná, byla postavena na místě slušném, jsouc zhotovena z hmoty pevné a vynikajíc i formou zevnější. Proto stavívali otcové naši zvláštní kaple křestní ke cti sv. Jana Křtitele zasvěcené, aneb aspoň postavili křtiteľnici na značnější místo v kostele, a sice po straně evangelia aneb poblíž hlavního vchodu. Schvalujíc starobylý obyčej tento chceme tomu, aby křtiteľnice byla pokud možná vzdálena ode zdi chrámu, ješto slušno jest, aby kněz jakož i kmotři, svědci a sluhové církevní pohodlně při udílení sv. křtu státi mohli. Kde jmění dostačí, budiž křtiteľnice zhotovena z mramoru aneb jiného kamene pevného a dobře uhlazeného, aby se na vlhkém houby neusadily; není-li to možné, budiž udělána z cínu; do křtiteľnic dřevěných budiž dána nádoba cínová podle útvaru křtiteľnice zhotovená, aneb aspoň pánev cínová dosti hluboká a široká, aby voda pro veškerý počet křtěnců vystačila. Jeli-kož podle nařízení římského ritualu křtiteľnice má býti zámkem a klíčem opatřená, a tak uzamčena, aby do ní prach a smetí vniknouti nemohly, budiž opatřena příhodným příklopem slušně ozdobeným, a na něm pokud možná buď vypodobněn sv. Jan, an Krista křtí. Tolikéž slušno jest, aby křtiteľnice byla ohražena mříží a opatřena skřínkou, v níž by se menší ke křtu sv. potřebné náčiní mohlo uschovati. Dva-kráte do roka, v sobotu bílou a v sobotu

před svatodušními svátky, když se voda křestní světí, budiž křtitelnice od faráře samého neb jiného kněze opatrně vyčištěna a voda, která zbyla, do posvátniště (sacra-rium) vylita. Pakli by mimo dvojí tento čas křestní vody tak ubylo, že by potřebě nevyhověla, může se trochu nesvěcené vody dolíti; kdyby však zcela vyschla aneb se zkazila, budiž znovu posvěcena.

Zpovědních stolic budiž tolik v chrámě, kolik kněží při valnější schůzce lidu zpovídává. Neníli jich tolik buď pro nedostatek jmění, aneb že v kostele místa není, buďtež obstarány zpovědní stolice menší, kteréby v čas potřeby mohly v kostele postaveny a zase odnešeny býti, avšak i tyto buďtež slušně zhotovené a mřížkou zpovědníka od kajicníka dělicí opatřené. Takovýmito mřížkami buďtež po obojí straně opatřeny též větší zpovědnice, jež v kostele na veřejném a příhodném místě mají postaveny býti. Buďtež pak zpovědnice zřízeny nejen slušně ale i pohodlně, aby zpovědník, jsa jinou prací snad dosti unaven, ještě i nepohodlnou stolicí zpovědní nebyl sužován. Buď pak zpovědnice o stupeň zvýšena nad dlažbou chrámovou, aby kněz i při větším návalu lidu volně mohl dýchat, spolu budiž opatřena pohyblivým prkénkem aneb hedbávnou záclonou, kteráž by tvář zpovědníkovu kryla, aby tudy kajicníku mluvícímu lépe rozu-

měti a také sám bez překážky k němu mluvití mohl. Než i o pohodlí kajicníkův budiž dbáno; vidí se tudíž býti přiměřeno, aby byli od okolostojících odděleni pohyblivým prkénkem nahoře mřížovaným, aby takto tvář zakrvtou majíce pohodlněji se mohli zpovídati. Také klekátko buď pohodlné, a kříž před očima kajicníků umístěný dodávej úzkostlivým a rozželeným důvěry.

Kazatelna nemůže li být skvostnější, budiž aspoň z prken pevných ve formě slohu kostela přiměřené zhotovená a slušně ozdobená, umístěna pak po straně evangelia na nejpríhodnějším místě, aby shromáždění věřící, bytby všickni kazatele neviděli, aspoň slovům jeho rozuměti mohli. Kazatelny na epištolní straně stojící buďtež při nejbližší opravě chrámu na druhou stranu přenešeny.

Lavice, v nichž dle obyčeje v Čechách panujícího lid sedává, buďte sestaveny tak, aby v chrámu nikterak nevadily. Pročež ať nejsou v presbytáři ani příliš blízko u ostatních oltářů. St lic vlastních mohou nekneží míti v chrámě toliko z ohledu starobylého obyčeje aneb s povolením faráře. Buďte pak lavice zhotoveny z dobrého dříví a upraveny tak, aby věřící při mši sv. pohodlně klečeti mohli.

Sedadla pro kněze a asistenty určená

budtež postavena v presbytáři na straně epištolní; a tamtéž buď postaven kredenc (přístolek) na způsob oltáře ozdobený, pokrytý čistým prostěradlem a dosti prostranný, aby se naň mimo kříž a dva svícny i jiné ke mši sv. potřebné náčiní postaviti mohlo.

Kropenek kromě pohyblivých v sakristii uschovaných, v kostele buď tolik nemovitých postaveno, kolikerými dveřmi se do chrámu vchází, tak aby vstupující poblíž vchodu svěcenou vodou se pokropiti mohli. Pokud možná, nebudte kropenky zadělané ve zdi, nébrž jsouce z mramoru neb jiného pevného kamene spočívejtež na přiměřeném sloupci.

Kůr (kruchta), kdež zpěváci a hudebníci bývají, buď tak prostranný, aby všickni na službách Božích beze vší výtržnosti mohli podíl bráti. Aby pak hudebníci ani bezděčně neposkytovali lidu dole shromážděnému příležitosti k roztržitosti mysli, radíme, aby okraj kůru opatřen byl mříží ze dřeva neb jiné hmoty zhotovenou, slušně ozdobenou, a tak vysokou, aby lid zpěváky a hudebníky neviděl. Zevnitřní útvar varhan shoduj se se slohem kostela a s všelikou úpravou jeho.

Kapitola VII.

O nádobách, rouchách a náčiní ke mši svaté.

Ze všech nádob chrámových ty jsou nejpřednější, jichž k obětování Chleba věčného života a krve spásy ustavičné jest zapotřebí; tudíž misál římský přísně nařizuje, aby kalich, k němuž i paténa (miska) přináleží, byl celý stříbrný, neb aspoň aby hořejší část jeho stříbrná, uvnitř pak vyzlacena, a podobně i paténa ozlacena byla. Dovolujeme sice, aby se v chudších chrámech smělo ještě užívati kalichů a patén mosazných neb měděných, jsouli dobře pozlaceny, spolu však nařizujeme, jakmile kalichy takové budou vyžadovati pozlacení neb opravy, aby aspoň hořejší část kalicha a paténa byly zhotoveny ze stříbra a dobře vyzlaceny. Kdyby jmění kostelní na takovou výlohu nestačilo, nadějeme se, že společná pastýře a věřících horlivost o důstojnou úpravu svatých nádob se postará.

Též ciborium měj aspoň hořejší část stříbrnou a monstrance měj ze zlata neb stříbra zhotovený půlměsíček (melchisedek). Mimo větší ciborium, v němž se přechovávají svaté hostie pro věřící ku stolu Páně přistupující, buď pohotově pokud možná

jiné ciborium menší, v němž by se vel. Svátost mohla donášeti k nemocným a vůbec takovým, jenž nemohou do kostela přijíti; slušnější jest zajisté, aby zvláště k těm nemocným, kteříž v místě samém aneb na blízku obývají, vel. Svátost donášena byla v ciborium, nežli v jiné maličké nádobce či schránce. Tato pak menší nádobka, v níž se nejsv. Svátost buď ke všem nemocným — neníli tu menšího ciboria — aneb aspoň k vzdálenějším donáší, buď z stříbra neb aspoň dobře pozlacená a uzavřena pevným víčkem, aby se všemožně předešlo jakémukoli zneuctění nejsv. Svátosti. Také schvalujeme starobylou podobu kalichů, majících široký podstavek, jakož i starobylou podobu monstrancí na způsob stánku neb věže ustavěných.

Skřínky, v nichž se velké i malé hostie chovají, buďtež čisté, dobře uzavřené a tak velké, aby se tam více hostií dávalo a bez uškození opět vybrati mohlo. Konvičky schvalujeme zvláště křišťálové neb z průhledného skla důkladně zhotovené. Svícny mosazné neb ze zvonoviny ulité více schvalujeme než cínové neb dřevěné i sebe ozdobnější. Zvonky mešní mějtež formu důstojnější než ty, kterých lidé k účelům světským užívají. Kaditelnice nebuď příliš velká, nýbrž spíše podle starobylého obyčeje menší a příhodná, aby se zvláště kalich a oltář snadno nakuřovati

mohl; lodička měj podstavek širší a pevný, aby pevně stála.

Mezi rouchy posvátnými první zaujímá místo roucho kněžské, jímžto láska se vyznačuje, ornát či kásule, kteráž jest roucho vrchní, na prsou a na plecech spočívající, abychom milovali Boha i bližního, přítele i nepřitele, a má podobu malé chýše, poněvadž láska člověka celého má kryti. Želíme toho, že nynější kásule na úkor povinné důstojnosti jsou tak vykrojené a takřka v jinou podobu přeměněné, že u přirovnání k starobylému kroji nezasluhují ani jména své o. A předce dle svědectví učeného kardinála Bony nezpůsob tento na žádném ustanovení papežském ani sněmovním se nezakládá. Protož dovolávajíce se starobyleho obyčeje církevního obnovujeme nařízení synody arcidiecése Pražské (r. 1605) a ustanovujeme, aby od nyněška kásule nové byly nejméně na dva lokte*) dlouhé; s obou stran splývají kásule poněkud dolů přes ramena; stužka priměřeně široká budiž na kasuli přišita z předu i z zadu podle délky, tak aby druhá stužka na přič přišitá s onou podobu kříže dělala. Též nařizujeme, aby v chrámech katedral-

---

*) Délkou lokte vyrozumíváme tři pídě; pídi pak rozumíme tolik délky. mnohli člověk velké postavy roztazeným palcem a malíčkem může obsáhnouti.

ních a jiných znamenitějších, zvlášt v ře-
holních byly pohotově kásule přistřižené
(plicatae), jichž se vedle rubrik misálu říms-
ského (rub. 19) má užívati.

Dalmatika jahnova měj tutěž délku
jako kásule, a rozeznávej se rukávy až k
dlani sahajícími a širokými od tuniky pod-
jahnovy, kteráž má býti o něco kratší s
úzkými a krátkými rukávy.

Pluvial buď přes dva lokte dlouhý a
na způsob polokruhu široký. Okraj plu-
viálu jakož i dalmatiky a tuniky budiž
obrouben spíše slušným třepením neb le-
mováním než zlatým premováním.

Štóra buď aspoň na čtyry lokte dlouhá,
tak aby dosahovala přes kolena; šířka
pak nepřesahuj půl píďě; na obou koncích
buď o maličko širší a třepením opatřena.
Stejně šířky buď i manipul a též třepením
opatřen, délka jeho nepřesahuj dvou pídí.
Na štólu i manipul buďtež, nejsouli v látce
samé vyznačené, přišity tři křížky, jeden
u prostřed, a ostatní dva po obou koncích
štóly a manipulu.

Štóra i manipul, pak bursa (taštička)
a plášťík na kalich (velum) buďtež z jedné
látky, a ta má býti stejná s látkou kásule.
Nenili kásule z hedbávné látky, budiž aspoň
plášťík kalichový z hedbávi a tětěž barvy

jako ostatní roucha, spolu pak buď tak dlouhý a široký, aby se všech stran kalich zakrýval, neboť kněz jda k oltáři má míti kalich pláštěkem se všech stran zakrytý.

✠
Podobně jest předeepsáno, aby kněz s pokrytou hlavou šel k oltáři, tudíž měj každý vlastní svůj biret, dobře na hlavu přiléhající se třemi rohy, a má ho dáti na hlavu tak, aby strana rohu nemající přišla v levo.

Vzhledem na barvu rouch posvátných budiž všeho pilně šetřeno, co buď obecné rubriky neb rozličné ustanovení kongregace obřadů předpisují. Obzvláště nařizujeme, aby roucha barvy modré znenáhla byla odložena a předepsanými rouchy barvy fialové nahražena. Podobně i opony čili pokrývky, jimiž se v adventním a postním čase oltářní obrazové zakrývají, buďtež barvy fialové. Dle nařízení kongregace obřadů též doléháme na to, aby se barvy žluté ani při mši sv. ani při výstavu nejsv. Svátosti neužívalo. Táž kongregace několikráte prohlásila, že naprosto nedovolený jest obyčej u některých kostelů zavládlý, že se žlutých neb různobarevných rouch užívá jak místo bílé tak i červené, zelené a fialové barvy; za tou příčinou buďtež roucha posvátná dělána spíše z látky čili tkaniny jednobarevné aneb aspoň převládej jedna barva tak, aby se snadno co hlavní

barva mohla rozeznati, a tudíž roucho jen v jedné barvě mohlo sloužiti. Biskupové důrazně na provedení těchto rozkazů nalehajíce z plnomocenství papežského dají povolení, aby se starých rouch mešních v této provincii, byť i zcela neodpovídaly předpisům církevním, smělo užívati tak dlouho, pokud se zcela nespotřebují.

Obhal (velum), jehož podjahan užívá při slavné mši sv., budiž barvy priměřené slavnosti toho dne; však obhal kněze při výstavu nejsv. Svátosti má býti povždy barvy bílé, tolikéž plášť cibore, bursy a baldachin sloužící k přenášení vel. Svátosti mají byti z látky bílé.

Ani na oltáři k zádušní mši sv. připraveném ani na černých rouchách nena-
lezejte se bílé kříže ani vypoodobnění smrti, tím méně podobenství pohanská.

Aby pak všeho toho, co od starodávných časů vzhledem na ostatní posvátná roucha a náčiní zákonem jest, bedlivě se ostříhalo: přikazujeme jmenem Stolicе apoštolské na základě všude platného výnosu jmenované kongregace obřadů, aby náramky (humeralia), řizy (alby), korporálie, pally, purifikatoria a ubrusy oltářů se zhotovovaly ze lnu neb konopí, nikdy pak z látky jiné, byť i stejně neb více ještě čisté, trvalé a úhledné než jest len a konopí. Ohled berouce na chudé

kostely dovolujeme sice, aby bavlněné náramky, řízy, ubrusy a ručníčky se mohly upotřebiti, dokudž by se neroztrhaly; přísně však rozkazujem, aby se po uplynutí jednoho měsíce od uveřejnění tohoto nařízení užívalo toliko lněných neb konopných korporálií, pall a purifikatorií, nikoli pak bavlněných.

Starobylé podání a tajemný význam obřadů podobně žádá, aby také superpellice a rochety pak i ubrusy, jimiž stůl Páně při udílení sv. přijímání pokryt bývá, jakož i ostatní z tkanin zhotovené věci, pokud možná, byly lněné neb konopné, zvláště pak aby se látek příliš sprostých neb hrubých a okras světáckých na roucha posvátná neužívalo.

Humerál musí podle předpisu církevního míti uprostřed vyšitý kříž. Na okrášlení říz (alb) není zapotřebí krajek žádných, jichž se vůbec nemá upotřebiti nejsou-li skvostné; ale jsouli dobré krajky k albě přišity, nemají nikdy míti podložku červené barvy. Cingulum (pás) lněné bílé lepší jest než hedbávné. Pally, kteréž mají býti celé lněné, buďtež pilně zhotovené a upravené tak, aby se na kalich pohodlně vložití mohly.

Všech přednostů kostelních a pastýřů napomínáme a zapřisaháme v Pánu, aby

pamětlivi jsouce povinností při svěcení jim uložených o svaté náčiní s všelikou slušnou zbožností se starali a je ošetřovali, na tom si zakládajíce, a o to vespolek závodíce, aby všecko náčiní i skvostností látky i úpravou uměleckou na důstojnost služeb Božích ukazovalo. Není-li možná na posvátná roucha látku hedbávnou neb damašek zjednati, opatřtež aspoň tkaninu důkladnou, lišící se od látek k účelům světským užívaných, ozdobenou nákresey náboženskými, a ne příliš tuhou, alebrž spíše ohebnou, tak aby posvátná roucha tak jako šaty obyčejné pohodlně k tělu přiléhala a slušně dolu splývala, nepak aby neohebností svou byla sluhovi církevnímu spíše na překážku. Zvláště pamětlivi buďte, že dle slov rubriky roucha nemají býti dřravá neb roztrhaná, nébrž dobrá, náležitě čistá a pěkná; pročež na sebe těžkou vinu uvalují ti duchovní, kteří, ač jim o svaté náčiní jest pečovati, nestarají se o to, že chrám Páně svědčí o nečistotě a neladu i nedbalosti u věcech svatých.

Ješto ti, kdož důstojnosti kněžské došli, nejsou tím sprostěni povinností při ostatních svěceních jim uložených, tudíž zvláště co ostiáři (vrátní) opatrujtež všecky věci, kteréžto klíči jim svěřenými uzavřeny jsou. Ješto pak podjahan má ubrusy oltární a korporálie čistiti: vypertež nejprvé kněží povinnosti této pamětlivi jsouce v ná-

době čisté bedlivě dotčené ubrusy, korporácie a purifikatoria a pak teprv buď prádlo kostelní rukoum zbožných osob světských k úplnému očištění svěřeno.

Kalich a paténa mohou jenom od biskupa býti posvěceny, a bylyli poznovu ozlaceny, potřebí jest opětného posvěcení. Ostatní roucha posvátná a náčiní mohou také od jiných kněží býti žehnány, jež z apoštolského plnomocenství biskup k tomu ustanoví.

Kapitola VIII.

O sakristií.

Otcové na tomto sněmu provincialním shromáždění vděčně přijímají a tímto obnovují moudrá ustanovení, kteráž synoda arcidieceesalní Pražská (r. 1605) vzhledem sakristie prohlásila.

Především správcové chrámů o to dbejtež, aby se při sakristiích ve vlhkém místě položených, nemohouli na sušším místě býti z novu vystaveny, aspoň všemožnými prostředky vlhkost obmezila. Kdykoli se však nové sakristie budou stavěti, buďtež pokud možná položeny na východ neb k poledni a tak rozsáhlé, aby tam potřebné náradí dosti místa nalezalo, jakož

i aby se mohlo udělati více oken sklem a mřížemi opatřených, která by při jasném nebi snadno se otevřítí mohla.

Neníli pro nedůstatek místa možná postaviti v sakristii oltář, budiž některá skříně posvátné náčiní uzavírající tak upravena, aby se oltárnímu stolu podobala. Uprostřed budiž postaven kříž a jiné svaté obrazy, po obou stranách nalezejtež se tabulky, na nichž jsou poznamenány modlitby při oblékání rouch ke mši sv., pak fundální mše, jež se během roku sloužiti mají, dále modlitby zvláštní, kteréž z biskupského nařízení se mají konati, a konečně den, kdy nejsv. Svátost obnovena byla. Správcové chrámů buďtež pamětliví, že nejsv. Svátost aspoň dvakrát za měsíc má obnovena býti.

Skříní budiž pohotově tolik, mnoholi zásoba rozličných posvátných rouch, nádob a jiného náčiní vyžaduje; každá mějž své místo a pevným zámkem budiž uzavřena. Příhrádky na posvátné nádoby slušno upravití v horejší části té skříně, kteráž oltáři se podobajíc přední místo v sakristii zaujímá. Schvalujeme obzvláště skříně upravené na ten způsob, aby roucha se v nich zavěsiti mohla; ale musejí býti dosti prostranné, aby se na rouchách neudělaly záhyby, čehož se vystříhati sluší. Ve zvláštních příhrádkách buďtež uloženy knihy

obřadní, jako: misály, rituály, evangelium, pořádek služeb Božích a jiné, ježto z rozkazu biskupova se v sakristii mají přechovávat. Neboť zajisté jest věc slušná, aby knihy obřadní vynikaly svou zevnější úpravou, i aby se s nimi šetrně nakládalo; zakazujeme tedy, aby se misálů a ritualů roztrhaných neb špinavých při svatých úkonech neužívalo.

Při každém kostele nalezeť se umývadlo a sacrarium (posvátniště). Umývadlo buď postaveno v sakristii na příhodném místě; neníli kamenné, aspoň budiž měděné neb cínové, důkladně zhotoveno a tak upraveno jsouc, aby kohoutkem tekla voda do umývadla, odtud pak aby stékala rourkou do posvátniště aneb do jiné nádoby příhodné ve výklenku stojící. Tato voda se pak vlije do posvátniště; umývadlo i kadečka, jeli jí při umývadle zapotřebí, častěji buďtež vymyty, aby usazená špína zápař nepůsobila. K utírání rukou buďtež tu dva ručníky vždy čisté a vyprané, jeden pro kněze, druhý pro služby církevní. Posvátniště samo budiž vzděláno blíž velkého oltáře neb v sakristii aneb mimo chrám na blízkém místě. K tomu cíli vykopá se jáma dosti hluboká a široká, kteráž vyjímaje spodní plochu, ze všech stran cihlami vyzděna buď a přikryta kamenným neb dreveným příkrovem.

Nenili žádného zvláštního místa neb oratoře, kdežto by kněží před posvátnými úkony i po nich se modliti mohli, budiž aspoň v sakristii klekátko, a nad ním kříž a po obou stranách kříže tabulky obsahující modlitby přede mší a po mši sv. předeepsané.

Povolujeme, aby v sakristiích prostrannějších byla zpovědnice pohodlně zřízená, opatřená mřížkou, aby v ní kněz zpověď zvláště hluchých, starých a churavých lidí slyšeti mohl; jinak ale budiž sv. zpověď pravidelně konána ve zpovědnicích v kostele samém postavených.

Konečně důtklivě připomínáme farářům a správcům chrámův, aby dnem i nocí věrně o sakristii pečovali, jak to při ordinaci k Ostiariatu slíbili. Vynasnažtež se všemožně nedopouštěti v sakristii ničeho, cožkoliv v chrámě samém jakožto bedliví strážcové domu Božího trpěti nemohou. Protož starejte se o to, aby sakristie byla vždy čistá, vymetená a dobře uspořádaná, ale spolu i k tomu přiblížejte, aby tam, pokudž nevyhnutelné výkony a povinnosti sluhův dovolují, zbožné ticho panovalo; zamezujte tedy společné rozmluvy kostelníkův a nezbednosti chlapců, kteříž místo klerikův při službách Božích přísluhují; spolu hledtež pokud možná překaziti, aby všecken lid bez rozdílu sakristií do kostela nechodil.

Kapitola IX.

O přechovávání sv. olejů.

S jakou starostlivou péčí sv. oleje se přechovávati mají a jak se s nimi naložiti má, již z toho se poznává, že toliko biskupové sami je mezi nejsv. obětí mše sv. na zelený čtvrtek při slavných obřadech svěcí, a každý jednotlivým osadám svého biskupství na znamení spojení církevního je rozesílá, aby všecko pokolení bylo obnoveno mazáním křížmem, aby uzdravena byla poraněná sláva důstojnosti, pomazáním čela vlity byly svaté milosti, a konečně Ten, jenž křtem z vovuzrozené živým znamením olivy a křížma sílí proti úkladům ďábelským, jim též v posledním boji skrze svaté pomazání a nejdobrotivější milosrdenství své milostivě odpustil, čehokoli se v křehkosti své dopustili.

Za tou příčinou buďtež ve všech kostelích, kde se svaté oleje uschovávají, připravené nádoby stříbrné a uvnitř vyzlacené, aneb aspoň cínové dobře uzavřené, a každá nádobka měj zvláštní nápis vrytý velkými literami, nejsouli nádobky ty od sebe rozdílny již zvláštní formou a rozličnou ozdobou uměleckou, jakož u předkův našich byl obyčej, i nádobky olejové buď

na způsob vížky neb v jiné na posvěcený dar nebeský se vztahující podobě umělecky zhotovovati. Mimo to žádá ritual Římský, aby kromě oněch velkých nádob i menší k potřebě každodenní sloužící buď ze stříbra neb cínu připraveny byly, buď od sebe oddělené, neb spojené, vždy ale od sebe značně se rozeznávající a dobře uzavřité.

Svatí olejové, tyto převzácné závdavky Božské milosti a milosrdenství, buďtež přechováváni na slušném a čistém, dobře uzavřeném a zámek opatřeném místě, klíč pak měj ustavičně vedle povinnosti své sám správce chrámu při sobě, aby se jich nikdo jiný mimo kněze lehkovážně nedotknul aniž bohaprázdně jich užíval. Můžeť se ovšem i v sakristii připraviti pro ně slušné místo, avšak důstojnější to jest, což i my vroucně sobě přejeme, aby v chrámě samém vhodná skříň k uschování sv. olejů se nalezala, uvnitř i zevnitř slušnými ozdobami okrášlená. Podle rady sv. Karla Bor. má jedna taková skříň k uschování sv. křížma a oleje katechumenův určená státi v krestné kapli aneb po blíž křtitelnice po některé straně aneb ku zlí jsouc přidělána, opatřena dobrým zámek, ozdobena zevnitř slušnými nákresey, uvnitř pak potažena všecka bílým hedbávným rouchem. Druhá skříňka na olej nemocných budiž podobným způsobem zřízena na blízku oltáře neb kaple oné, kdežto se nejsv.

Svátost chová; v této skřínce mohou — neníli tu oné první skříně — i ostatní ss. oleje se uschovati.

Kdykoli se k nemocným sv. oleje nesou, budiž nádobka se sv. olejem zahalena závojem hedbávným barvy fialové; farářové věztež, že v povinnosti zbožného přechovávání sv. olejů i to zahrnuto jest, aby oni sami aneb jiní sluhové církevní svaté oleje pokud možná slavně k nemocným nesli, ne pak kostelníci neb jiní nekněží.

Kapitola X.

O hřbitovech a hrobech.

Hřbitovy u chrámův, kdekoli posud jsou, buďtež zbožně zachovány, a nebudtež nikoliv zrušeny leč z příčin důležitých od biskupa schválených. Slušnoť zajisté, aby pokud možná blíž samého domu Božího, odkudž v Kristu znovuzrození vodu života věčného čerpají, i v Pánu zesnulých těla našla místo blaženého odpočinku. Ano i to jest důležité, že hřbitovy před očima věřících ležící velice prospívají k tomu, aby probudily lásku k dušem věrných zemřelých, jakož i aby nás ustavičně upomínaly na křehkost naši lidskou.

Máli se hřbitov mimo vesnici neb

město vzdělati, budiž k tomu s povolením biskupa vybráno místo nejpríhodnější, ne příliš vzdálené, suché a pakli poloha to připouští, aspoň poněkud zvýšené, spolu pak pohodlně zřízené, aby se tu obrady pohřební bez překážky mohly konati, jakož i aby věřící zbožností a láskou křesťanskou puzeni hřbitov mohli navštěvovati. Hřbitov budiž dosti prostranný, aby i v čas moru se tam pro větší počet zemrelých dosti místa našlo. Tudiž radno jest, při každém zřizování hřbitova na to pomýšleti, aby se hřbitov, kdyby toho během času zapotřebí bylo, rozšířiti mohl.

Aby od hřbitovů jakožto míst svatých snadněji bylo lze odvrátiti všeliké zneuctění, buďtež ohraženy ze všech stran pevnou zdí a opatřeny důkladnými vraty, tyto pak nebuďtež otevřeny leč když toho zapotřebí. Aby však i při zavřených dveřích okoljdoucí neb schvalně k hřbitovu přicházející pobožně se pomodliti mohli, mohou se po obojí straně vrat zříditi okna, opatřená toliko železnou mříží, u oken těch pak buďtež zvenčí položena kamenná klekátká, aby do vnitř pohlížejícím i kleče za zemrelé se pomodliti lze bylo. Nad hlavními vraty vynikej buď obraz z mrtvých vstání Páně, aneb jiný znak křesťanský, neb aspoň nápis příhodný z Písma sv. vyňatý.

K podstatné ozdobě hřbitova náleží hlavně kříž, jenž pokud možná uprostřed má se postavit, dosti vysoký, na pevném podstavci spočívající a podle zámožnosti obce ozdobený. Jeli tu dosti jmění, přísluší též kapli na hřbitově vystavěti, v níž by se oltář a všecko ke mši sv. potřebné nalezalo. Jeli tu kostnice, postarají se správcové duchovní, aby ostatky zemřelých zbožně v náležitém pořádku byly sestaveny tak, aby již pouhým pohledem na kosti zemřelých byla pohnuta srdce živých. Kostí pak, jež pro nedostatek místa na hroby se musejí vykopati, buďtež na některem příhodném místě na hřbitově pochovány, aby se všemu zneuctění předšlo, a také ostatky těch byly v pokoji, jimž od Boha pokoje věčného želáme. Konečně se tu nalezej slušná komora, v níž by se těla chudých až ke dni pohřebnímu počestně uložiti jakož i máry (castra) a jiné věci při pohřbech užívané bezpečně uschovati mohly.

Ze zbožné lásky k zemřelým bývají leckde hřbitovy zakládány a ozdobeny v ten způsob, že zdi jsou uvnitř ze všech stran opatřeny podloubím a ozdobeny svatými obrazy a náhrobními nápisy. Takovýto způsob stavby velice schvalujeme, přejíce, aby dle napomenutí sv. Karla Bor. zvláště v městech větších a bohatých nové hřbitovy štědrostí věřících v tom způsobu

se zakládaly. Ať již hřbitov jakkoli jest zřízen, budiž na něm pořádek ten, aby, není-li jiné překážky, těla zemřelých hleděla k východu, odkudž zavívá prapor Kristův, jehož světlo věčné ať jim svítí. Schvalujeme obyčej zbožnosti katolické důstojný, totiž nad každým hrobem postaviti kříž s kropenkou na svěcenou vodu; správcové chrámů bedlivě o to se starati budou, aby kříže zubem času porouchané nebyly zanedbány neb dokonce bezbožně s nimi nebylo naloženo.

Tolikéž vyžadují náhrobní nápisy zvláštní pozornosti farářů, aby snad světské neb nesmyslné skladby nebyly na urážku oku i uchu věřících, majíce se nazývati spíše kameny urážky než pomníky víry a lásky křesťanské. Nařizujeme tedy, aby faráři a jiní duchovní, jimž správa hřbitovů jest svěřena, při takové příležitosti dobrou radou svou prosícím přispěli; umělcům pak a věřícím, kteříž chtějí hroby zesnulých nápisy ozdobiti, radíme v Pánu, aby v pochybnostech vyžádali sobě povážlivé rady duchovního, aneb, když on sám jim poradí, aby ho poslechli.

Jelikož smrt jest mzda hříchu, neníť příslušno, aby hřbitovy tak se podobaly zahradám, žeby navštěvovatelům sloužily spíše k povyražení, než k zbožnému vzdělání; protože však doufáme, že smrt pře-

možena bude ve vítězství, musímeť se rovněž vystříhati toho, aby posvátné hřbitovy křesťanské zbaveny jsouce příslušné ozdoby a pořádku, nevyznačovaly toliko zemi bídy a temnosti, kdež nepanuje žádný pořádek, leč ustavičná hrůza. Pročež správcové chrámů o to budou pečovati, aby na hřbitovech vše bylo dobře uspořádáno, čisto a místa posvátného důstojno.

Hroby kněží a kleriků kteréhokoli řádu buďtež pokud možná odloučeny od hrobů nekněží, a podle předpisu římského ritualu položeny na slušném místě. Pročež přejeme, aby v katedrálních a jiných větších městech, kde jest více duchovenstva, určeno bylo na hřbitově zvláštní společné místo slušné pro duchovní; spravedливо jest, aby ti, kdož v životě tomto se milovali, ani v smrti rozdělení nebyli.

Podle starého a chvalitebného obyčeje bývají též pokřtěná nemluvňátka a dítky jež v letech mladistvých zemřely, pakli to možné, ve zvláštních a od ostatních oddělených hrobech uloženy; nemůželi se to státi, mohou podle rozhodnutí kongregací římských též v jiných hrobech i porůznu mezi dospělými býti pochovány.

Dá-li biskup někomu povolení, aby pochován byl v chrámě samém, budiž pochován, ale jenom v hlubokých kryptách pod

zemí. Nikdy však nezakládejte se krypty v presbytáři ani pod oltárními podvaly, alebrž od těchto budtež vzdáleny tak, aby se ani nejnižšího stupně či schodu nedotýkaly. Vedle ustanovení papeže Pia V., aby krypty nad dlažbu nevynikaly, budtež hroby i náhrobní kameny s dlažbou chrámovou tak rovné, aby nad ni nevynikaly, aniž okoloidoucím překážely. Otvory hrobů budtež pro větší bezpečnost zakryty dvěma kameny; ale na vrchním kamenu nebuď vypodobněn ani kříž ani jiné znamení posvátné, aby blátem nebyl pošpiněn ani tudy jdoucími pošlapán, a takto zneuctění jako vydán; ale i jiné nákrasy neb ozdoby a nápisy toliko s povolením biskupským se mají připustiti.

Kapitola XI.

O ústavech k rozmnožení slávy domu Božího.

Jelikož sněm tento nábožně sobě žádá věci rozptylené opět shromážditi a shromážděné zachovati, přejí sobě Otcové na sněmu shromáždění, aby také ozdoba domu Božího spojenými silami duchovenstva i lidu v provincii této prospívala. K dosažení tohoto překrásného cíle nařizují:

V každé diecési budiž v městě stoličném pod ochranou biskupa zřízeno zbožné

bratrstvo, kteréž by k okrase domu Božího přispívalo štedrostí křesťanskou a uměním církevním. O vypracování stanov spolku tohoto, jehož údy mohou býti kněží i nábožní nekneží, biskupové této provincie po společném srozumění se postarají.

Bratrstva Božího Těla a spolky panen velkou sobě získají zásluhu, opatřující kostelům zvláště chudším roucha a jiná posvátná náčiní, jež zbožná a cvičná ruka nábožného pohlaví ženského nejlépe dovede shotoviti, a snažíce se okrášlit chrám přiměřenými ozdobami podle zákona, podání a umění církevního shotovenými. Farářové a správcové jmenovaných bratrstev pilně budou o to dbáti, aby se tak s Boží pomocí stalo.

V obvodu každého vikariátu bude od biskupa ustanoven duchovní, jenž jsa znalec zákona a podání katolického, jakož i umění církevního co biskupský opatrovník (konservátor) posvátných starožitností a takorka co mistr stavby i náčiní kostelního svou radou bude nápomocen jednotlivým správčům chrámů v celém obvodu při obnově chrámů, při koupí posvátných rouch a nádob a jiných k ozdobě chrámu přispívajících věcí, a jenž z plnomocenství od biskupa daného bude o to dbáti, aby okrasa domu Božího na délku časův byla rozmnožena.

Obsah:

	Stránka.
Kap. I. Předpisy obecné	1
Kap. II. O stavbě, zachování a obnovování chrámův	3
Kap. III. O kaplích a soukromých modlitebnách	10
Kap. IV. O vlastnostech oltářů a okrase jejich .	13
Kap. V. O stánku vel. Svátosti oltářní	18
Kap. VI. O náčiní k chrámu příslušném	22
Kap. VII. O nádobách, rouchách a náčiní ke mši svaté	27
Kap. VIII. O sakristii	35
Kap. IX. O přechovávání sv. olejů	39
Kap. X. O hřbitovech a hrobech	41
Kap. XI. O ústavech k rozmnožení slávy domu Božího	46

